

Andrzej Nowak

Zabytki architektury i budownictwa w województwie konińskim w latach 1990-1998

Ochrona Zabytków 53/4 (211), 406-412

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

townej konserwacji poddano malowidła i tynki. Uzupełniono ubytki w dolnych partiach tynków zaprawą wapienno–piaskową, zacierając jednocześnie silnie już uszkodzone partie polichromii do wysokości ok. 2–3 m, uzupełniono ubytki zapraw w miejscach spękań na całej powierzchni i wyretuszowano w technice temperowej. Dolne partie oraz niektóre płyciny i partie iluzjonistycznych pilastrów zostały całkowicie prze-malowane.

Zniszczenia spowodowane pożarem dachu kościoła w 1991 r. oraz będące następstwem akcji gaśniczej, w wyniku której zalanie uległo sklepienie i duże partie ścian spowodowały podjęcie de-

czyji o jak najszybszym rozpoczęciu prac konserwatorskich. Przeprowadzone wstępne badania konserwatorskie wykazały daleko posuniętą destrukcję tynków, osłabienie i pudrowanie warstwy malarskiej, rozległe zacieki na tynkach pokrytych polichromią.

W l. 1992–1995 przeprowadzono, poprzedzone badaniami technologicznymi, prace konserwatorskie: oczyszczono polichromię, usunięto zagrzybienia tynku, utrwalono zmurzały tynk, podklejono spęcherzenia metodą iniekcji, założono „pajączki”, usunięto nawarstwienia cementowo–wapienne oraz wykonano retusze i utrwalono warstwę malarską. Prace wy-

konywane były w czterech etapach i objęły jedynie prezbiterium.

Wykonawca: mgr Piotr Dybalski z Poznania.

Inwestor: Generalny Konserwator Zabytków, Urząd Miasta Kalisza oraz Społeczny Komitet Odbudowy Kościoła i Klasztoru oo. Jezuitów w Kaliszu.

W 1998 r., staraniem Społecznego Komitetu Odbudowy Kościoła i Klasztoru oo. Jezuitów podjęto prace przy konserwacji polichromii nawy kościoła. W latach 1998–1999 przeprowadzono pełną konserwację poprzedzoną badaniami technologicznymi ściany północnej.

Wykonawca: artysta konserwator Ryszard Wójtowicz z Wrocławia.

Beata Matusiak

ZABYTKI ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA W WOJEWÓDZTWIE KONIŃSKIM W LATACH 1990–1998

BIENISZEW

(gm. Kazimierz Biskupi)

Kościół i klasztor oo. kamedułów

Nr rej. A–21/326/Ko z 3 X 1949 r.

Obecne założenie wzniesiono w l. 1749–1787 w miejsce drewnianego zbudowanego przez Jana Kadziłłowskiego w 1663 r. Zespół tworzy trójnawowy kościół z dwiema wieżami usytuowanymi w transepcie, zamknięty od wschodu wyższym, prostokątnym prezbiterium stanowiącym chór zakonny z przylegającą do niego od południa zakrystią, a od północy kaplicą p.w. Św. Krzyża oraz zabudową klasztorną: parterowym budynkiem bramnym znajdującym się przed frontonem kościoła, z bramą przejazdową w osi głównej, nad którą wznosi się niewielka sygnaturka kryta gontem.

Zasadnicze prace remontowe kościoła zakończono w latach 70. Założono wtedy na dachach i wieżach pokrycie z blachy miedzianej, nowe tynki zewnętrzne, odtworzono sztukaterie znajdujące się na frontonie. Wzmocniono konstrukcyjnie fundamenty ściany zachodniej, która zaczęła się osuwać. Remont budynku bram-

nego rozpoczęto w 1997 r. Obejmował on wymianę drewnianych stropów nad piwnicami (uprzednio były one przesklepione) na żelbetowe. Odtworzono drewniane stropy nad parterem, założono nowe podłogi, wykonano nową więźbę dachową, a dachy pokryto dachówką. Do budynku wprowadzono nowe instalacje: elektryczną, wodną i kanalizacyjną oraz centralne ogrzewanie.

W 1998 r. wykonano podobny zakres prac w budynku znajdującym się na południe od bramy.

Wykonawca: od 1996 r. prace wykonuje nieodpłatnie Przedsiębiorstwo BUDIMEX z Warszawy. Specjalistyczny remont sygnaturki, wykonanie nowej konstrukcji i nowe pokrycie gontem o kształcie rybiej łuski wykonała firma p. Józefa Paczki z Nowego Targu (1998 r.).

Inwestor: Zgromadzenie oo. kamedułów przy wsparciu budżetu państwa.

W l. 1991–1992 wykonano malowanie kościoła. W miejsce pobiałej wapiennej przywrócono pierwotną kolorystykę — ustaloną w trakcie badań odkrywkowych — tj. róż pompejański i biel.

Inwestor: Zgromadzenie oo. kamedułów.

BRDÓW (gm. Babiak)

Kościół p.w. św. Wojciecha i klasztor oo. paulinów

Nr rej. A–5/239/Ko z 25 IX 1930 r.

Kościół w swym zasadniczym zrębie zbudowany został w XV w. Jego fundatorem był najprawdopodobniej król Władysław Warneńczyk, który w 1436 r. przekazał parafię paulinom. Przywieźli oni wizerunek Matki Boskiej z Dzieciątkiem, zwany później *Matką Boską Zwycięską*. Istniejące założenie klasztoru powstało w początkach 2 poł. XVIII w. Powiększono wtedy nawę kościoła i wzniesiono wysoką wieżę, do której dobudowano budynek klasztorny; jest to budowla dwukondygnacyjna (2 i pół traktu) o typowej architekturze barokowej. W tym czasie zbarokizowano wnętrza kościoła.

Zasadnicze prace w kościele wykonano przed 1983 r., a związane one były z przygotowaniem świątyni na przyjęcie koronowanego przez Jana Pawła II w tym roku obrazu *Matki Boskiej Zwycięskiej*. Zmieniono wtedy pokry-

cie dachów z ceramicznego na blachę miedzianą i otynkowano mury zewnętrzne.

Pożar, który miał miejsce w grudniu 1983 r. spowodował, że już w 1984 r. podjęto na nowo prace remontowe. Skuto odparzone tynki wewnętrzne i założono nowe. Po czym wykonano prace konserwatorskie. W l. 1994–1997 wykonano remont wieży.

CIAŻEŃ (gm. Łądek)

Zespół pałacowo-parkowy

Założenie to jest najbardziej reprezentatywnym przykładem barokowej architektury świeckiej w byłym woj. konińskim. Budowę tej rezydencji rozpoczął w 1785 r. bp poznański Tadeusz Czartoryski, najprawdopodobniej wg proj. Józefa Sacco. Prace zakończył bp Ignacy Raczyński w l. 1794–1818. Głównym budynkiem jest pałac: 11-osiowy, dwutraktowy, trzykondygnacyjny budynek przekryty dachem czterospadowym typu mansardowego. Od strony zachodniej połączony jest piętrowym łącznikiem z oficyną pełniącą pierwotnie funkcję kuchni i składów.

Nr rej. pałacu A-22/335/Ko z 17 I 1949 r.

W okresie powojennym w obiekcie mieściła się szkoła podstawowa. W 1969 r. zdewastowany pałac i otaczający go park krajobrazowy przejął Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Utworzono tutaj filię Biblioteki Uniwersyteckiej oraz Dom Pracy Twórczej. Zgromadzono specjalistyczne zbiory judaików i masoników.

Prace remontowe trwają nieprzerwanie od czasu przejęcia obiektów przez Uniwersytet. W l. 1987–1988 stare pokrycie ceramiczne dachów wymieniono na blachę miedzianą. W dwóch kolejnych latach wykonano prace elewacyjne (nowe tynki), a także pełną konserwację (łącznie z rekonstrukcją sztukaterii) trzech tympanonów w elewacji południowej. Odtworzono także elementy sztukatorskie na pilastrach i lizenach. W dwóch pomieszczeniach piętra wykonano pełną konserwację zachowanej sztukaterii rokokowej.

Ciążeń, pałac biskupi, obecnie Dom Pracy Twórczej Biblioteki Głównej UAM w Poznaniu. Fot. J. Miecznikowski

Pomieszczenia trzeciej kondygnacji zaadaptowano na cele hotelowe.

W 1996 r. przystąpiono do remontu kapitalnego oficyny pałacowej, która uprzednio pozostawała we władaniu miejscowego PGR. Projekt adaptacji wykonał arch. M. Soczyński z Warszawy. Obiekt przeznaczony został na pomieszczenia hotelowe. W 1997 r. prace przerwano i nie wznowiono ich do dnia dzisiejszego.

Inwestor: Uniwersytet przy wsparciu budżetu państwa.

Park

Nr rej. A-83/102/Ko z 28 V 1968 r.

Pełen zakres prac konserwatorskich wykonany został w otaczającym pałac XIX-wiecznym parku krajobrazowym. Autorem rewaloryzacji i konserwacji był prof. dr hab. A. Łukasiewicz, dyrektor Ogródu Botanicznego w Poznaniu. Odtworzono osie widokowe i alejki, dokonano nowych nasadzeń krzewów i drzew, wykonano pełną konserwację trzech stawów, dzięki czemu uregulowano gospodarkę wodną parku.

Za wykonane prace remontowe i konserwatorskie obiektowi przyznano nagrodę II stopnia w konkursie na najlepiej użytkowany obiekt zabytkowy.

Inwestor: Uniwersytet przy wsparciu państwa.

DĘBY SZLACHECKIE (gm. Osiek Mały)

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP

Nr rej. A-8/246/Ko z 25 IX 1930 r.

Istniejąca świątynia zbudowana została w 1756 r. Jej fundatorem był właściciel wsi Stanisław Zakrzewski. Kościół zbudowano na planie krzyża w konstrukcji żrębowej o węższym, prostokątnie zamkniętym prezbiterium oraz jednoprzestrzennej nawie zamkniętej od zachodu niewielką kruchtą. Do nawy kościoła przylegają rozmieszczone symetrycznie dwie kaplice. Nad kalenicą znajduje się niewielka barokowa sygnaturka. Dachy pokryte są blachą ocynkową.

W 1998 r. podjęto prace remontowe, ponieważ kościół był w bardzo złym stanie technicznym: na skutek zniszczenia podwalin (w ich miejsce wprowadzono fundament betonowy), ściany kościoła uległy znacznemu odchyleniu od pionu. W pierwszej kolejności wykonano prace przy prezbiterium, gdzie wymieniono fundament i założono nowe przyciesia. Po rozszalowaniu ścian uzupełniono lub wymieniono zniszczone elementy konstrukcyjne. Szeroki zakres miały prace przy konstrukcji dachu. Wymieniono większość krokwi i część belek stropu. Odtwo-

rzo drewniany gzyms wieńczący. Założono nowe oszalowanie i nowy gont.

Wykonawca: firma konserwatorska Józefa Paczki z Nowego Targu.

Inwestor: Parafia, w części także budżet państwa.

GOLINA

Kościół filialny p.w. św. Jakuba

Nr rej. A-136/731/Ko z 12 IX 1969 r.

W l. 1765–1767 w miejsce starszego kościoła, którego pozostałością jest murowana kaplica NMP z 1669 r. przylegająca do północnej ściany nawy ob. kościoła, zbudowano drewniany kościół w konstrukcji zrębowej. Tworzy go wyższe, trójbocznie zamknięte prezbiterium z szerszą nawą główną. Wnętrze podzielone jest dwoma rzędami profilowanych drewnianych słupów na trzy nawy. Zarówno nawę jak i prezbiterium przekrywa pozorne drewniane sklepienie kolebkowe. Na belce tęczowej znajduje się nazwisko budowniczego — cieśli Antoniego Willera z Pleszewa oraz data 1766 r.

Po wybudowaniu nowego kościoła (w 1985 r.), który stał się kościołem parafialnym, przy omawianej świątyni nie prowadzono żadnych prac remontowych, był on praktycznie nieużytkowany. W uzgodnieniu z władzami Włocławskiej Kurii Diecezjalnej zdecydowano o przeniesieniu kościoła do skansenu w Dziekanowicach k. Gniezna. Na skutek protestu części mieszkańców, od zamiaru tego odstąpiono.

Powołany Społeczny Komitet remontu kościoła wykonał w l. 1997–1998 podstawowe prace związane m.in. z naprawą kamiennego muru ogrodzenia wzgórza, na którym zbudowano kościół, wykonano konserwację pokrycia dachowego i założono nowe rynny i rury spustowe. Wykonano kanalizację deszczową odprowadzającą wody opadowe z posesji kościelnej.

Inwestor: Społeczny Komitet.

Wykonawcy: miejscowi rzemieślnicy.

GRZEGORZEW

Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Mikołaja

Nr rej. A-9/251/Ko z 25 IX 1930 r.

Wzniesiony został w konstrukcji zrębowej w 1776 r. z fundacji Jana Rychlewskiego. Jest to budowla trójnawowa z niższym i węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Symetrycznie rozmieszczone kaplice przylegają do nawy i tworzą transept. W XIX w. przedłużono nawę w kierunku zachodnim, poszerzając ją w stosunku do starszej części barokowej. Nad wejściem znajduje się okap z ornamentem lambrekiny. Dwuspadowe dachy kryte są gontem.

W l. 1991–1993 przeprowadzono pełną konserwację ścian konstrukcyjnych i oszalowania zewnętrznego. Uzupełniono i zakonserwowano gont na dachach. Założono nowe rynny i rury spustowe. Wtedy też założono nową instalację elektryczną, przeciwpożarową i przeciwwłamaniową.

Obiekt został nagrodzony w 1995 r. nagrodą w konkursie na najlepiej użytkowany obiekt zabytkowy.

KŁODAWA

Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP i klasztor (pokarmelicki zespół klasztorny)

Nr rej. A-25/372/Ko z 17 I 1953 r.

Obecny kościół parafialny (funkcję tę pełni od 1878 r.) do 1810 r. był kościołem klasztornym oo. karmelitów trzewickich. Od strony północnej przylega do niego podkowiaste w rzućce piętrowe założenie klasztoru. Zbudowany został w XVII w., a rozbudowany w l. 1718–1755. Jest to budowla trójnawowa z węższym, prostokątnie zamkniętym prezbiterium. W osiach naw bocznych znajdują się dwie masywne wieże. Bogate wyposażenie kościoła pochodzi w większości z czasów jego rozbudowy i reprezentuje styl rokokowy.

Prace remontowe rozpoczęto w 1990 r. W pierwszej kolejności wyremontowano skrzydło za-

chodnie byłego klasztoru, przeznaczając je na mieszkanie dla wikariuszy oraz na bibliotekę i salę dla młodzieży. Wzmocniono sklepienia nad parterem, założono nowe ceramiczne stropy nad piętrem, nową stalową konstrukcję dachową i wykonano nowe pokrycie dachu.

KOŁO

Kościół i klasztor oo. bernardynów

Nr rej. A-11/263/Ko z 25 IX 1930 r.

Założenie powstało w pocz. 2 poł. XV w. z fundacji starosty kolskiego i kasztelana sandomierskiego Jana Hińczy. Z budowli gotyckiej zachowały się tylko w części mury klasztorne. W l. 1773–1788 wybudowano nowy kościół z dwoma wieżami w elewacji frontowej. Jest to budowla trójnawowa, z wyższym wyodrębnionym prezbiterium, zamkniętym prostokątnie, nieorientowana. Cały kościół jest podpiwniczony, co związane było z jego posadowieniem w pobliżu rzeki Warty i częstymi jej wylewami. Z klasztorem związane są sejmiki szlachty wielkopolskiej. Budowa nowego kościoła spowodowała także przebudowę klasztoru w stylu barokowym. W okresie II wojny światowej kościół zamieniono na magazyn odzieży obozu zagłady w niedalekim Chełmnie n. Nerem. Został on poważnie zniszczony w styczniu 1945 r.

Podstawowy zakres prac remontowych wykonano przed 1990 r. Wymieniono wtedy ceramiczne pokrycie dachowe na klasztorze i kościele i zastąpiono je blachą miedzianą, zmieniono ogrzewanie z piecowego na centralne. W początkach lat 90. założono nowe tynki zewnętrzne na kościele i klasztorze. W kolejności prace remontowe objęły pomieszczenia zakonne na parterze i piętrze. W 1998 r. wymieniono istniejącą instalację centralnego ogrzewania na nową gazową oraz wykonano inne instalacje techniczne. Likwidacja kotłowni w podziemiach kościoła (przeniesiono ją do klasztoru) pozwoliła uporządkować to wnętrze. W części północnej podzie-

mi znajdują się katakumby zakonników. We wschodniej nawie kościoła odkryto zamurowane pomieszczenie, w którym znajdowało się kilkadziesiąt trumien złożonych przez Niemców w 1940 r., uprzednio znajdujących się w nawach bocznych. Większość trumien i pochówków uległa rozkładowi. W nawie głównej podziemi, na wysokości ołtarza głównego odkryto częściowo zachowany ołtarz, przy którym odprawiano nabożeństwa żałobne. Powierzchnię podziemi wyłożono cegłą.

KONIN

Kościół i klasztor oo. reformatów

Nr rej. A-71/54/Ko z 5 II 1965 r.

Istniejący kościół powstał w l. 20. XVIII w. z fundacji Teofili Wiśniowieckiej. Jest to budowla w stylu barokowym, jednonawowa z niższym i węższym prosto zamkniętym prezbiterium. Do kościoła od strony wschodniej nieznacznie później dobudowano dwukondygnacyjny klasztor na rzucie podkowiastym. W okresie okupacji rozebrano boczną kaplicę p.w. NMP. Po 1945 r. aż do 1990 r. dolną część pomieszczeń klasztornych użytkowało Przedsiębiorstwo „Ruch”.

Prace remontowe rozpoczęte w 1997 r. trwają do dnia dzisiejszego. Pierwszym zrealizowanym już zadaniem była naprawa więźby dachowej na kościele i klasztorze i założenie nowego ceramicznego pokrycia dachowego. Wykonano prace dekarские, założono nowe rynny i rury spustowe oraz obróbki blacharskie.

Wymieniono starą instalację centralnego ogrzewania (w klasztorze i kościele). Zlikwidowano starą kotłownię węglową, a obiekty przyłączono do miejskiej sieci ogrzewczej. Przebudowano całą instalację wodną i kanalizacyjną, założono nową instalację elektryczną. Wymieniono większość stolarki okiennej i drzwiowej. Przeprowadzono remont wszystkich pomieszczeń klasztornych na parterze i w części piętra. Skuto stare zmineralizowane tynki, założono nowe wapienne. Odtworzono w części zniszczone elementy sztu-

katorskie. Założono nowe podłogi w pomieszczeniach mieszkalnych oraz posadzki ceramiczne w kruzgankach, pomieszczeniach sanitarnych i gospodarczych.

Uporządkowano także teren znajdujący się przed założeniem klasztornym. Przebudowano ciąg schodów prowadzących do kościoła. Od bramy wytyczono alejki i założono klomby. Dokonano nasadzeń zieleni. Dawne ogrody klasztorne na zapleczu kościoła i klasztoru zagospodarowano i przeznaczono na Drogę Krzyżową.

Investor: Parafia istniejąca przy klasztorze, przy wsparciu budżetu państwa i samorządu miasta Konina oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska (rewaloryzacji ogrodów i ogrzewania).

ŁĄD (gm. Łądek)

Kościół i klasztor (pocysterski zespół klasztorny)

Nr rej. A-84/101/Ko z 27 V 1968 r.

Łąd — to jedna z najstarszych miejscowości byłego woj. konińskiego, znana z bulli Inocentego II z 1136 r. W XII w. osadzony został tutaj konwent cystersów z Łekna. W XIV w. powstał nowe założenie w stylu gotyckim, które częściowo do wysokości piętra — murach klasztoru. Przypuszcza się, że obecna nawa kościoła wyznacza rzut gotyckiego kościoła. Zasadniczą przebudowę rozpoczęto w XVII w. Podjął ją opat łódzki Jan Zapolski, a realizowana była w l. 1651–1689 z udziałem architektów: T. Poncino, J. Catenaciego i J. Belottiego. Ostateczny kształt architektoniczny kościołowi nadał P. Ferrari w l. 1728–1735, kiedy opatem był Mikołaj Łukomski. Wszystkie prace zakończone zostały przed 1743 r., w którym arcybiskup K. Szembek konsekrował kościół.

Świątynię wzniesiono na planie krzyża z prostokątnym prezbiterium i transeptem, pośrodku którego znajduje się tzw. mała kopuła. Kościół zamyka od zachodu nawa zwieńczona tzw. dużą kopułą z latarnią na planie ośmioboku.

Od strony południowej do kościoła przylega budynek klasztor-

ny wzniesiony na planie podkowy. W piwnicach i na parterze zachowały się mury gotyckie. Przebudowa i barokizacja elewacji miała miejsce w 1 poł. XVIII w.

Podstawowe prace remontowe wykonano przed 1990 r. Na dachach kościoła założono nowe pokrycie z blachy miedzianej (w miejsce dachówki), uzupełniono tynki zewnętrzne, wykonano malowanie elewacji kościoła i klasztoru.

W końcu l. 80., w związku z zamierzoną konserwacją polichromii w kaplicy św. Jakuba, wykonano wzmocnienie konstrukcyjne fundamentów wschodniej ściany klasztoru, odspajającej się na skutek rozebrania przypór w l. 20. XX w.

W 1994 r. przystąpiono do prac elewacyjnych. W pierwszej kolejności wykonano nowe tynki na ścianie zachodniej klasztoru (odtworząc dekorację barokową). Nowe tynki zewnętrzne założono na frontonie kościoła, a w 1998 r. na murach wyznaczających wirydarz. Wokół murów, w partii fundamentowej wykonano kanały osuszające oraz nową kanalizację deszczową. Prace elewacyjne wykonano w technologii firmy Schomburg, która też udzieliła 40% rabatu na zakup materiałów.

Investor: budżet państwa, przy udziale finansowym Zgromadzenia oo. salezjanów.

W 1997 r. wykonano też wzmocnienie konstrukcyjne małej kopuły w transepcie kościoła wg proj. doc. dr. M. Krzysztofiaka z Poznania. Polegało ono na nałożeniu pierścienia żelbetowego. Zahamowany został proces pęknięcia kopuły i gurtu sklepiennego.

Istotnym zadaniem zrealizowanym w 1997 r. było też założenie w kościele i klasztorze instalacji przeciwpożarowej i antywłamniowej.

Investor: Zgromadzenie oo. salezjanów.

Pocysterski zespół klasztorny w Łądzie otrzymał nagrodę I stopnia w konkursie na najlepiej użytkowany obiekt zabytkowy oraz brązowy medal za rewaloryzację ogrodów.

LUBSTÓW (gm. Sompolno)

Kościół parafialny p.w. św. Jadwigi

Nr rej A-80/77/Ko z 26 V 1965 r.

Najstarsza część obecnego kościoła zbudowana została z fundacji Jana i Bartłomieja Lubstowskich w 1534 r. Kościół został gruntownie przebudowany w poł. XVIII w. i wtedy uzyskał wyposażenie rokokowe.

Gruntowny remont architektury kościoła, ogrodzenia i dzwonnicy wykonany został w pocz. l. 90. Zmieniono wtedy ceramiczne pokrycie dachowe na blachę miedzianą.

Inwestor: miejscowa firma handlowa POLLAS Jerzego Piasckiego.

LUBSTÓWEK (gm. Sompolno)

Kościół parafialny p.w. św. Mateusza Apostoła

Nr rej. A-63/66/Ko z 29 VI 1960 r.

Świątynia zbudowana została przed 1639 r. staraniem archidiacona gnieźnieńskiego Aleksandra Głębockiego i Magdaleny z Krzyckich Głębockiej, właścicieli Lubstówka. Jest to budowla zrębowa, oszalowana, jednonawowa z wyodrębnionym, wielobocznie zamkniętym prezbiterium. Od zachodu do nawy dostawiono w XIX w.

drewnianą wieżę o konstrukcji ryglowej.

Podstawowe prace remontowe wykonane zostały w l. 1983–1984. Przeprowadzono wtedy remont więźby dachowej i konstrukcji wieży oraz sygnaturki. Dachy kościoła i wieży pokryto nowym gontem, a hełm sygnaturki blachą miedzianą. Wymieniono w części oszalowanie zewnętrzne i zakonserwowano je. W 1992 r. wymieniono starą, zniszczoną podłogę i założono nowe ogrodzenie posesji kościelnej.

W l. 1990–1991 zdjęto ze ścian wewnętrznych warstwy farb olejnych, gdyż stwierdzono, że pierwotne wnętrze nie było malowane. Uzupełniono ubytki drewna konstrukcyjnego, a ściany przebejcowano.

Obiektowi przyznano nagrodę II stopnia w konkursie na najlepiej użytkowany obiekt zabytkowy.

MAKOLNO (gm. Sompolno)

Kościół parafialny p.w. św. Andrzeja Apostoła

Nr rej. A-114/699/Ko z 29 VII 1969 r.

Drewniany kościół wzniesiony w konstrukcji zrębowej zbudowano w l. 1749–1750. Jest to budowla jednonawowa z węższym trójbocznie zamkniętym prezbiterium,

zamknięta od strony zachodniej kruchtą. Do nawy od strony południowej przylega kaplica, od strony północnej zakrystia. Konstrukcja ścian oszalowana jest deskami, zaś na kalenicy nawy znajduje się niewielka sygnaturka.

W l. 70. wykonano podstawowe prace remontowe pokrywając dach blachą ocynkowaną. Zamierzona i zrealizowana w 1998 r. wymiana pokrycia dachowego na gont, wymusiła remont drewnianej więźby dachowej. Wymieniono elementy zniszczone, a całość zakonserwowano środkami grzybo- i owadobójczymi oraz przeciwpożarowymi. W tym czasie wg proj. arch. Wiesława Olszowicza z Warszawy zbudowano nową sygnaturkę, w miejscu starej, której architektura nie korespondowała z architekturą kościoła. Istotną realizacją było założenie w kościele sygnalizacji przeciwpożarowej i antywłamaniowej.

ORCHOWO

Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych

Nr rej. A-270/12/Ko z 30 IV 1984 r.

Drewniany, jednoprzestrzenny kościół z wyodrębnionym, prostokątnie zamkniętym prezbiterium, z kaplicą po stronie południowej i zakrystią po stronie północnej nawy wzniesiony został w l. 1789–1792. W k. XVIII lub w pocz. XIX w. do zachodniej fasady kościoła dostawiono wieżę o konstrukcji ryglowej, zwieńczoną barokowym hełmem. Dach kościoła pokryty był gontem, hełm blachą ocynkowaną. Długoletnie (ponad 30-letnie) zaniechanie prac remontowych spowodowały tak zły stan obiektu, że groził katastrofą budowlaną.

Sporządzona wcześniej dokumentacja techniczna związana z remontem obiektu okazała się mało przydatna, gdyż po rozszalowaniu ścian i odkryciu fundamentów okazało się, że wykonać należy remont kapitalny kościoła. Rozpoczęto od wykonania w 1997 r. nowych kamiennych fundamentów pod prezbiterium i zdjęciu zewnętrznego oszalowa-

Orchowo, kościół p.w. Wszystkich Świętych przed konserwacją. Fot. T. Palacz, 1994 r.

nia. Wymieniono zniszczone elementy konstrukcyjne ścian, założono nowe podwaliny, a po konserwacji oszalowano nowymi deskami. Największym zadaniem była jednak częściowa wymiana belek stropowych i konserwacja więźby dachowej. Te prace i remont nawy wykonano w 1998 r. Dachy pokryto gontem, wykonano nowe deskowe sklepienie kolebkowe na stropie. Wewnętrzne ściany oczyszczono z farby olejnej. Niejako przy okazji wykonano niwelację posesji kościelnej i założono kanalizację deszczową.

Wykonawca: firma p. J. Paczki z Nowego Targu.

Inwestor: budżet państwa i środki własne Parafii.

PYZDRY

Kościół parafialny p.w. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzcziciela i klasztor (zespół pofranciszkański)

Nr rej. A-61/629/Ko z 3 X 1958 r.

Pierwotne założenie z XIV w. Relikty gotyckiej architektury odnajdujemy w dolnej kondygnacji b. klasztoru. Istniejąca architektura ukształtowana została w 2 poł. XVIII w. Plan kościoła wyznacza czteroprzęsłowa nawa z węższym, wydłużonym prezbiterium zamkniętym wielobocznie. Przy fasadzie zachodniej znajduje się wieża z kruchtą w przyziemiu. Do kościoła od strony północnej przylega założenie klasztorne na planie podkowy, wyznaczone przez trzy budynki i wewnętrzny wirydarz. Po kasacie zakonu w k. XVIII w. klasztor i kościół użytkowany jest przez parafię. Użytkownikiem wschodniego skrzydła klasztornego jest od końca l. 70. Muzeum Regionalne i Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna.

W 1987 r. rozpoczęto kapitalny remont tej części b. klasztoru wg proj. arch. W. Kicińskiego z PKZ w Poznaniu. Wzmocniono konstrukcyjnie sklepienia pomieszczeń nad parterem. W szczególności złym stanie było sklepienie w b. refektarzu, które groziło zawaleniem. W pomieszczeniu znajdującym się nad nim odtworzono zniszczony strop belkowy, który za-

Pyzdry, kościół p.w. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzcziciela. Fot. J. Żera-Janiszewska

Słupca, kościół p.w. św. Leonarda. Fot. M. Jarzewicz

stał uprzednio istniejące sklepienie. Odtworzono pierwotny układ cel zakonnych na piętrze. Wymieniono w całości stolarkę okienną i drzwiową. Założono nową instalację elektryczną, wodną, kanalizacyjną i centralnego ogrzewania. Uporządkowano piwnice. Były one zasypane gruzem, śmieciami i popiołem. Wykonano kanalizację deszczową.

Na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Zarządzeniem Miasta i Gminy Pyzdry a proboszczem parafii pyzderskiej, Muzeum przejęło od parafii w użytkowanie par-

terową kondygnację krużganków w celu powiększenia powierzchni ekspozycyjnej. W krużgankach tych, w podłuczach sklepień, znajdowały się obrazy naścienne autorstwa Adama Swacha z l. 30. XVIII w. Jego malarstwo odkryto także na sklepieniu b. refektarza oraz na ścianach klatki schodowej.

Przed wykonaniem właściwych prac remontowych w krużgankach, wykonano badania archeologiczne. Ustalono obecność kilkudziesięciu pochówków szkieletowych. Po zakończeniu prac założono nową posadzkę z płytek

Wyszyna, kościół p.w. Narodzenia MP po konserwacji. Fot. T. Łuczak

ceramicznych, wykonano nowe tynki i instalację elektryczną.

SŁUPCA

Kościół parafialny p.w. św. Leonarda

Nr rej. A-60/624/Ko z 25 IV 1958 r.

Drewniany, zrębowy kościół znajdujący się uprzednio na przedmieściach miasta zbudowany został w 2 poł. XVII w. Był kościołem filialnym parafii św. Wawrzyńca w Słupcy. Zbudowany jest na rzucie wyodrębnionego, wielobocznym zamkniętego prezbiterium, z szerszą prostokątną nawą, do której przylegają symetrycznie rozmieszczone od południa i północy kaplice. Bryłę kościoła zamyka drewniana wieża o konstrukcji ryglowej. Zbudowano ją, podobnie jak kaplice, w 2 poł. XVIII w. Kościół do 1986 r. był nieużytkowany i popadał w ruinę. W 1990 r. erygowano przy nim parafię.

Prace remontowe prowadzono w l. 1987–1988. Wykonano kapitalny remont obiektu, polegający na wymurowaniu nowych fundamentów, wymianie podwalin, peł-

nej konserwacji elementów konstrukcyjnych ścian i stropów. Naprawiono więźbę dachową, a dachy pokryto gontem. Zewnętrzne ściany oszalowano nowymi deskami. Założono nową podłogę.

WYSZYNA (gm. Władysławów)

Kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP

Nr rej. A-50/433/Ko z 21 XII 1953 r.

Drewniany, zrębowy kościół zbudowany w l. 80. XVIII w. staraniem Rafała Gurowskiego kasztelana przemęckiego, właściciela Wyszyny. Jest to budowla zbudowana na planie regularnego szesnastoboku, przykryta masywnym dzwonowatym dachem. Do kościoła przylegają symetrycznie rozmieszczone sześcioboczne pomieszczenia kaplicy i zakrystii oraz także w planie kruchtą. Wyposażenie ruchome kościoła pochodzi z czasów budowy świątyni.

Podstawowy zakres prac remontowych, obejmujący m.in. nowe oszalowanie zewnętrzne i naprawę fundamentów, wykonano w l. 80. XX w. Po 1990 r. wymienio-

no w kościele instalację elektryczną oraz wzmocniono konstrukcyjnie więźbę dachową.

ZAGÓRÓW

Kościół parafialny p.w. św. św. Apostołów Piotra i Pawła

Nr rej. A-148/767/Ko z 13 XI 1969 r.

Kościół wzniesiony został w l. 1740–1760, a jego fundatorem był opat łódzki Mikołaj Łukomski. Jest to budowla jednonawowa z transeptem i wyższym, wyodrębnionym prezbiterium zamkniętym trójbocznie — jest to fragment kościoła gotyckiego zbudowanego najpóźniej w XV w.

Prace remontowe rozpoczęto w 1995 r. Pierwszym zrealizowanym zadaniem była naprawa i konserwacja więźby dachowej. Następnie wykonano przekładkę i konserwację istniejącego ceramicznego pokrycia dachowego, do czego zastosowano nowoczesne preparaty firmy Schomburg. Zawilgoceenie kościoła, spowodowane m.in. cementowymi tynkami przesądziło o ich skutku i założeniu nowych, wapiennych. Relikty muru gotyckiego oraz dwóch okien pozostawiono nie otynkowane — są one świadectwem istnienia w tym miejscu starszego kościoła gotyckiego. Znaczne podniesienie się poziomu gruntu na posesji kościelnej (wchodzi na ceglane mury) wymagało interwencji — wykonania po ich zewnętrznej stronie kanałów osuszających posadowionych poniżej kamiennej odsadzki fundamentowej. W celu odprowadzenia wód opadowych poza teren posesji wykonano kanalizację deszczową.

Wykonawca: firma SIMAAN z Genowefy k. Konina.

Inwestor: Parafia, a w części budżet państwa.

Andrzej Nowak